PRIFYSGOL BANGOR / BANGOR UNIVERSITY

PRIFYSGOL BANGOR UNIVERSITY

ADRODDIAD BLYNYDDOL SAFONAU'R GYMRAEG

Awst 2023 – Gorffennaf 2024

ADRODDIAD BLYNYDDOL SAFONAU'R GYMRAEG PRIFYSGOL BANGOR 2023-24

RHAGYMADRODD

Mae'r Adroddiad Blynyddol hwn ar weithrediad y Safonau Iaith Gymraeg ym Mhrifysgol Bangor yn cyfeirio at y cyfnod rhwng 1 Awst 2023 a 31 Gorffennaf 2024.

Mae'r adroddiad yn amlinellu'r camau y mae'r Brifysgol wedi'u rhoi yn eu lle er mwyn sicrhau ei bod yn cydymffurfio â'r Safonau Iaith ac yn tynnu sylw at rai llwyddiannau penodol ac amcanion datblygu ar gyfer y flwyddyn i ddod. Mae copi o Hysbysiad Cydymffurfio Prifysgol Bangor ar ein gwefan.

DATBLYGU'R GYMRAEG A SICRHAU SYSTEMAU ADRODD CADARN

Mae arfer da mewn perthynas â gweithredu Safonau'r Gymraeg, a sicrhau ein bod yn cynnal ac yn datblygu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, yn ymwneud â gwaith cydymffurfio a datblygu. Mae'r ddwy agwedd yn hollbwysig i lwyddiant y Brifysgol yn y maes hwn.

Bu 2023-24 yn flwyddyn a welodd weithdrefnau'r Brifysgol yng nghyd-destun ei chydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg yn cael eu profi fel rhan o archwiliadau mewnol ac allanol. Roedd yr archwiliad mewnol, a gynhaliwyd gan gwmni Tiaa ym mis Tachwedd, yn adolygiad sicrwydd o'r Gymraeg fel un o brif nodau strategol y Brifysgol. Roedd y modd y mae'r Brifysgol yn gweithredu Safonau'r Gymraeg yn rhan fawr o'r adolygiad. Casglwyd tystiolaeth ysgrifenedig a thystiolaeth lafar gan ystod eang o staff ar weithrediad y Safonau o ddydd i ddydd gan ganolbwyntio ar ddeg Safon yn benodol. Daeth yr archwiliad i'r casgliad bod 'Sicrwydd Sylweddol' ac 'Ni chodwyd unrhyw argymhellion brys, pwysig neu arferol'.

Roedd yr archwiliad allanol, a gynhaliwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg, yn ffrwyth cwblhau holiadur hunanasesiad gan y Brifysgol, archwiliad 'siopwr cudd' a chyfarfod i drafod canfyddiadau a datblygiadau. Unwaith eto, ymatebwyd yn chwim i unrhyw enghraifft o ddiffyg cydymffurfiaeth a amlygwyd yn yr adroddiad siopwr cudd a chafwyd trafodaeth gadarnhaol am waith datblygu'r Brifysgol. Arweiniodd hyn at wahoddiad i gyflwyno ar arferion da mewn seminar i Rwydwaith Sector Addysg y Comisiynydd.

Yn ogystal â chadarnhau cadernid y gweithdrefnau cydymffurfio, bu'r flwyddyn dan sylw yn un a welodd ddatblygu pellach yn y modd y mae gwasanaethau Cymraeg y Brifysgol yn cael eu darparu a'r modd y mae staff a myfyrwyr yn cael eu cefnogi i ddefnyddio'r Gymraeg ac ymhelaethir ymhellach ar ddatblygiadau enghreifftiol yn yr adroddiad.

Yn 2023-24 diweddarwyd Strategaeth y Gymraeg a datblygwyd Cynllun Gweithredu newydd i gefnogi gweledigaeth ac amcanion y strategaeth. Nod Cynllun Gweithredu Strategaeth y Gymraeg yw sicrhau bod nifer o gamau ymarferol yn cael eu cymryd i greu sefydliad gwirioneddol ddwyieithog sy'n rhoi bri

ar y Gymraeg. Mae'r camau hyn yn anelu at roi cyfle i'n holl staff a myfyrwyr ymwneud yn gadarnhaol â'r Gymraeg a theimlo perchnogaeth dros ei lle allweddol ym mywyd y Brifysgol. Mae'r cynllun hefyd yn sicrhau cyfleoedd astudio drwy'r Gymraeg i'n myfyrwyr ar draws pob maes astudio gan roi'r cyfle iddynt ddatblygu eu gallu i ymdrin â'u pynciau yn hyderus yn y Gymraeg. Am tro cyntaf yn 2023-24, cynhaliwyd Gwobrau'r Gymraeg a oedd yn arwydd o fwriad y Brifysgol i annog a dathlu ymwneud cadarnhaol â'r Gymraeg ar draws ein gweithlu. Sefydlwyd y gwobrau er mwyn dathlu cyfraniad timau ac unigolion i hyfywedd a datblygiad y Gymraeg yn y Brifysgol ac i rôl ganolog y Gymraeg yn ein hunaniaeth a'n gwaith o ddydd i ddydd.

Yn 2022-23 roedd 43% o staff yn nodi eu bod yn siarad Cymraeg. Yn 2023-24, mae canran y staff sy'n nodi eu bod yn siarad Cymraeg wedi parhau'n gyson (43%). Mae'n galonogol nodi bod y ganran gyffredinol o siaradwyr Cymraeg ymhlith staff yn aros yn gyson (ac wedi gwneud hynny ers 2021-22).

Rhwng 2019-20 a 2023-24, mae nifer staff yn y Brifysgol wedi gostwng o 1933 i 1768. Mae'n deg nodi mai ymhlith staff sy'n siarad Cymraeg y bu'r gwymp uchaf yn ystod y cyfnod hwn – o 879 yn 2019-20 i 760 yn 2023-24. Wrth i'r sector Addysg Uwch wynebu cyd-destun ariannol heriol, mae gofyn i'r Brifysgol sicrhau bod capasiti sgiliau dwyieithog y gweithlu yn caniatáu iddi wireddu ei hamcan strategol o fod yn sefydliad gwirioneddol ddwyieithog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu.

SAFONAU CYFLENWI GWASANAETH

Mae Prifysgol Bangor yn hyderus ei bod wedi perfformio'n dda wrth gydymffurfio â'r Safonau Cyflenwi Gwasanaethau. Yn greiddiol rhoddir systemau yn eu lle sy'n sicrhau:

- bod staff sy'n siarad Cymraeg yn gweithio mewn derbynfeydd ac ar ddesgiau cymorth;
- bod holl ystod ein gwasanaethau ar gael i fyfyrwyr a staff yn Gymraeg ac i'r cyhoedd lle bo hynny'n berthnasol;
- bod arwyddion yn ddwyieithog;
- bod cyfle i fyfyrwyr a phartneriaid ddefnyddio'r Gymraeg wrth gyflwyno ceisiadau am arian neu wrth dendro i gynnig gwasanaeth;
- bod mecanwaith yn ei lle er mwyn adnabod unrhyw ddiffyg yn ein gwasanaethau

Law yn llaw â sicrhau bod y gwasanaethau yn eu lle, rydym yn cydweithio gyda'n myfyrwyr i sicrhau bod ganddynt wybodaeth lawn am wasanaethau Cymraeg, bod ganddynt yr hyder i'w defnyddio a'u bod yn deall gwerth y sgiliau Cymraeg sydd ganddynt.

Wrth ystyried y datblygiadau a'r gweithgareddau a gafwyd wrth gyflawni, cefnogi a chydnabod gwasanaethau Cymraeg yn ystod 2023-24, tynnir sylw at yr enghreifftiau isod:

CYFLWYNO A HYBU GWASANAETHAU

- Roedd categori penodol yng Ngwobrau'r Gymraeg ar gyfer Y Gwasanaethau Proffesiynol. Tîm Llesiant a Chefnogi Myfyrwyr, Gwasanaethau Myfyrwyr oedd yn fuddugol a hynny am eu gwaith yn sicrhau gwasanaeth Cymraeg i fyfyrwyr a'u cyfraniad tuag at ddatblygu capasiti cyfrwng Cymraeg ym maes llesiant. Hefyd, dyfarnwyd Gwobrau Cydnabyddiaeth Arbennig i Ddirprwy Gyfarwyddwr Gwasanaethau Technoleg am ei gyfraniad dros nifer fawr o flynyddoedd i isadeiledd ddigidol ddwyieithog y Brifysgol.

- Gwelwyd penllanw prosiect i ddiweddaru gwefan y Brifysgol yn 2023-24 a sicrhau bod gwahanol systemau sy'n bwydo i'r wefan yn 'siarad' gyda'i gilydd a bod gwybodaeth yn gyfredol ar bob cam. Gwnaed ymdrech neilltuol gan y tîm prosiect i sicrhau bod y wybodaeth ar gael yn gyfan gwbl ddwyieithog ac mewn ffordd hygyrch a synhwyrol i fyfyrwyr sy'n siarad Cymraeg ac yn dymuno dilyn eu cyrsiau yn Gymraeg.

- Er mwyn hybu defnydd o wasanaethau Cymraeg, dyluniwyd *lanyards* newydd ar gyfer staff sy'n siarad Cymraeg ac yn dysgu'r iaith. Mae'r dyluniad yn ymgorffori symbol 'Iaith Gwaith' â brandio'r Brifysgol. Mae oddeutu 500 o rai 'Cymraeg' a 300 o rai 'Dysgu Cymraeg' wedi eu dosbarthu yn ystod 2023-24, yn cynnwys mewn sesiynau cynefino ar gyfer staff newydd. Yn ogystal, sicrhawyd bod gan aelodau staff mewn derbynfeydd gyflenwad o'r *lanyards* newydd a phosteri Iaith Gwaith fel rhan o weithgaredd dosbarthu ar ddechrau tymor 2023-24. Dosbarthwyd bathodynnau Iaith Gwaith i aelodau staff nad ydynt yn gwisgo *lanyards* am resymau ymarferol neu yn ymwneud â diogelwch. Diddorol yw nodi bod myfyrwyr hefyd wedi cael cynnig y *lanyards* a bod nifer ohonynt yn dewis eu gwisgo ar y campws.

- Datblygwyd llyfryn gwybodaeth ynglŷn â'r Gymraeg yn y Brifysgol yn ei holl gyd-destunau – o bresenoldeb yr iaith yn yr ardal gyfagos i wybodaeth am ysgoloriaethau'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol a llawer mwy. Datblygwyd tudalen newydd ar wefan y Brifysgol gyda'r un wybodaeth, gan ganoli'r wybodaeth mewn un man hygyrch sydd at ddefnydd myfyrwyr, staff, darpar-fyfyrwyr a'u rhieni.

- Cyfeiriwyd at ddatblygu pecyn hyfforddiant mandadol ar y polisi iaith yn yr adroddiad ar gyfer 2022-23. Cwblhawyd y gwaith hwnnw yn Awst 2023 ond bu oedi cyn ei gyhoeddi o ganlyniad i waith ar isadeiledd ddigidol y Brifysgol. Llwyddwyd, fodd bynnag, i ddefnyddio'r adnodd gyda chriwiau penodol wrth gyflwyno hyfforddiant ar ddarparu gwasanaethau yn ddwyieithog.

- Mae Tîm Cefnogi Dysgu ac Addysgu wedi creu adnodd ar gyfer myfyrwyr ar y 'Defnydd Effeithiol o Ddeallusrwydd Artiffisial a ChatGPT'. Mae'r adnodd amserol hwn wedi ei gynnwys ar safleoedd Blackboard yn yr Ysgol Addysg a'r Ysgol Gwyddorau Iechyd yn ogystal â safle Blackboard 'Sgiliau Astudio – Anelu'n Uwch', sy'n agored i bob myfyriwr. Mae aelodau'r tîm hefyd wedi cyflwyno mewn cynadleddau Dysgu ac Addysgu ar eu profiadau o weithio ar greu platfformau dwyieithog gyda chwmnïau rhyngwladol. Maent hefyd wedi cyflwyno sesiynau hyfforddiant i fyfyrwyr fel rhan o weithgareddau rhaglen Sgiliau Ymchwil y Coleg Cymraeg Cenedlaethol.

CEFNOGI MYFYRWYR I WELD GWERTH Y GYMRAEG A MEITHRIN EU SGILIAU IAITH

- Fel rhan o'r ymdrech i gyplysu'r Gymraeg â Chyflogadwyedd, cynhaliwyd digwyddiad arbennig am y Gymraeg yn ystod gweithgareddau 'Wythnos Cyflogadwyedd' y Brifysgol. Roedd 'Cymraeg yn y Gweithle – dathlu ddwyieithrwydd' yn gyfle i wobrwyo'r myfyrwyr hynny oedd wedi ennill y Tystysgrif Sgiliau Iaith ac i siaradwyr gwadd amlwg rannu eu profiadau nhw o ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith.

- Er mwyn sicrhau bod myfyrwyr sy'n siarad Cymraeg yn cymryd rhan weithredol mewn cynllunio digwyddiadau sydd yn eu hannog i weld gwerth eu sgiliau iaith, cyflogwyd 3 myfyriwr drwy raglen interniaeth y Brifysgol i drefnu a chynnal Ffair Swyddi Cymraeg yn 2024. Gyda chefnogaeth staff Canolfan Bedwyr a'r Gwasanaeth Gyrfaoedd a Chyflogadwyedd, cafwyd digwyddiad hynod llwyddiannus gyda 33 o gyflogwyr allanol yn bresennol a 78 o fyfyrwyr yn mynychu'r digwyddiad.

Y GYMRAEG A CHYMUNED EHANGACH Y BRIFYSGOL

Mae'r Brifysgol yn ymwybodol iawn o'i chyfrifoldeb i gyfrannu at ffyniant y Gymraeg yn y gymuned yn ehangach a bod ei pherthnasedd i fywyd bod dydd yn cael ei atgyfnerthu a'i gefnogi gan ei gwaith. I'r diben hwn, rydym yn sicrhau:

- bod y Gymraeg yn amlwg, yn weledol ac yn cael ei defnyddio yn ein digwyddiadau wrth ymgysylltu gyda'r gymuned leol
- ein bod yn datblygu adnoddau dysgu ac addysgu sy'n dyfnhau gallu ein myfyrwyr i ymdrin â'u pwnc yn y Gymraeg yn y Brifysgol ac wedi graddio
- ein bod yn datblygu adnoddau ymarferol i gefnogi'r Gymraeg

Dyma rai o uchafbwyntiau 2023-24:

- Fel rhan o'r cytundeb 3 mlynedd gyda'r Sefydliad Materion Cymreig (IWA), cynhaliwyd digwyddiad cynhadledd 'Pweru Ynys Ynni a'i phobl' ym mharc gwyddoniaeth M-SParc ym mis Hydref 2023. Gydag aelodau'r panel yn cynrychioli mentrau preifat a sefydliadau cyhoeddus ar Ynys Môn, roedd y trafod yn Gymraeg, gyda gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gyfer mynychwyr a chyfranwyr di-Gymraeg. Yn mis Mawrth 2024, cafwyd digwyddiad sylweddol arall, yn trafod perchnogaeth cymunedol yn Tŷ Gwyrddfai, Penygroes, gydag aelodau'r panel yn cynnwys cynrychiolwyr mentrau cymunedol y dalgylch yn ogystal ag arbenigwyr economaidd o'r Brifysgol. Roedd hwn hefyd yn ddigwyddiad naturiol Gymraeg, gyda gwasanaeth cyfieithu ar y pryd ar gael.

- Cynhaliodd y Brifysgol ei Diwrnod Cymunedol cyntaf yn Hydref 2023, gydag oddeutu mil o fynychwyr yn cymryd rhan mewn ystod eang o weithdai, arddangosfeydd, sesiynau a gweithgareddau stondin. Cafwyd nifer o sesiynau cyfrwng Cymraeg yn ystod y dydd e.e. sesiwn darllen i blant; cyfle i blant cymryd rhan mewn sesiwn sylwebu pêl-droed; stondin Canolfan Bedwyr i drafod ymchwil, gwasanaethau a thechnoleg yn Gymraeg. Gwnaethpwyd ymdrech benodol i sicrhau bod y Gymraeg yn amlwg yn y digwyddiad drwyddo draw – o safbwynt marchnata, cynnwys a staffio.

- Cynhyrchwyd podlediadau oedd yn adnabod bylchau o ran darpariaeth Gymraeg ac yn cefnogi meysydd proffesiynol drwy'r Gymraeg. Mae enghreifftiau yn cynnwys project 'Llond Ceg' gan yr Ysgol Gwyddorau Amgylcheddol a Naturiol yn trafod bwyd Cymreig cynaliadwy a phodlediad 'Am Waith Cymdeithasol', sef yr adnodd Cymraeg cyntaf o'i fath sy'n canolbwyntio ar faterion cyfoes yn gysylltiedig ag ymarfer Gwaith Cymdeithasol

- Darparodd tîm Technolegau Iaith Canolfan Bedwyr, mewn cydweithrediad gyda chwmni Cereproc o'r Alban, 16 o leisiau synthetig Cymraeg ar gyfer Gwasanaeth Iechyd Cymru ar gyfer plant a phobl ifanc yn eu harddegau. Bydd y datblygiad hwn yn gymorth i chwalu'r rhwystrau i gyfathrebu y mae plant Cymru yn eu hwynebu wrth ddefnyddio dyfeisiau cyfathrebu technolegol, trwy roi iddyn nhw leisiau sy'n adlewyrchu pwy ydyn nhw.

BLAENORIAETHAU DATBLYGU

CAM GWEITHEDU	CYFRIFOLDEB
Sicrhau bod y Gymraeg yn ganolog i waith digideiddio gwasanaethau ac i ddatblygiad siop un stop gwasanaethau proffesiynol.	Prif Swyddog Gweithredol a Phenaethiaid Gwasanaethau Proffesiynol
Ail-gyflwyno trefn o gofrestru diofyn ar draws y Brifysgol yn barod ar gyfer blwyddyn academaidd 2025/26.	Gwasanaethau Myfyrwyr / Canolfan Bedwyr / Gwasanaethau Digidol

Sicrhau bod y Gymraeg yn parhau'n amlwg yng ngweithgareddau cyflogadwyedd y Brifysgol.	Tîm Cyflogadwyedd / Canolfan Bedwyr
Cydweithio â myfyrwyr i ddeall eu defnydd a'u canfyddiad o wasanaethau Cymraeg.	Canolfan Bedwyr / Undeb ac UMCB
Sicrhau bod gwybodaeth am y Gymraeg ym Mangor (e.e. ar ddeunyddiau hyrwyddo) yn parhau i esblygu drwy gydweithio â myfyrwyr ar greu cynnwys newydd a pherthnasol.	Tîm Marchnata / Canolfan Bedwyr
Sicrhau bod y Gymraeg yn amlwg wrth adolygu trefniadau Dyddiau Agored.	Tîm Recriwtio / DIG y Gymraeg

SAFONAU LLUNIO POLISI

Mae gan Brifysgol Bangor brosesau adrodd clir wrth i bolisïau, strategaethau a chynlluniau newydd gael eu datblygu. Mae rôl Dirprwy Is-ganghellor y Gymraeg yn un sy'n bodoli ers sawl blwyddyn. Mae deilydd y swydd yn aelod o Bwyllgor Gweithredu'r Brifysgol ac yn cadeirio Pwyllgor y Gymraeg a Diwylliant. Mae'r pwyllgor yma yn un o bwyllgorau canolog y Brifysgol a'r cofnodion yn mynd gerbron y Pwyllgor Gweithredu. Mae Ysgrifennydd y Brifysgol hefyd yn aelod o'r pwyllgor hwnnw a'r Pwyllgor Gweithredu. Golyga hyn fod modd amlygu ac eiriol dros faterion yn ymwneud â'r Gymraeg ar haen uwch reolaeth y Brifysgol. Mae Pwyllgor Materion Cymreig y Cyngor, sy'n cael ei gadeirio gan aelod lleyg o'r Cyngor, hefyd yn goruchwylio ein cydymffurfiaeth â'r Safonau ac mae cofnodion yr is-grŵp hwnnw yn mynd i bwyllgor llawn y Cyngor.

Yn ystod 2023-24, cafwyd y datblygiadau canlynol yng nghyd-destun y Safonau Llunio Polisi:

STRWYTHURAU

- Wrth sefydlu Grŵp Polisi Iaith Gymraeg yn dilyn ad-drefnu pwyllgorau'r Brifysgol (a diddymu Panel Arolygu Safonau'r Gymraeg o ganlyniad), bu cyfle i edrych ar aelodaeth y grŵp newydd a sicrhau bod holl wasanaethau proffesiynol y Brifysgol yn cael eu cynrychioli. Cadeirir y grŵp gan Bennaeth Polisi a Datblygu, Canolfan Bedwyr ac mae'n adrodd i Bwyllgor y Gymraeg a Diwylliant Cymraeg y Brifysgol. Mae cadeirydd y Grŵp Polisi Iaith yn eistedd ar Bwyllgor Cydymffurfio'r Brifysgol.

- Yn 2023/24, llenwyd rôl Deon y Gymraeg ym mhob un o dri Choleg y Brifysgol. Mae'r rôl hon yn helpu i sicrhau amlygrwydd i faterion yn ymwneud â'r Gymraeg ar lefel y Colegau. Mae'r tri Deon yn aelodau o Bwyllgorau Gweithredu eu Colegau ac yn sicrhau bod y Gymraeg a darpariaeth drwy'r Gymraeg yn ystyriaethau allweddol ymhob datblygiad a chynllun.

- Sefydlwyd is-grŵp recriwtio Cymru er mwyn sicrhau ffocws ar y gwaith o ddenu myfyrwyr o Gymru i astudio yn y Brifysgol. Mae cadeirydd y grŵp yn eistedd ar y prif grŵp recriwtio a gadeirir gan y Prif Swyddog Marchnata, sy'n aelod o Bwyllgor Gweithredu'r Brifysgol.

- Yn dilyn penodi Swyddog Datblygu a Hyrwyddo'r Gymraeg yn 22-23, sefydlwyd trefn newydd ar gyfer adrodd a dadansoddi ymholiadau a chwynion cyffredinol gan aelodau o staff yn ymwneud â materion cydymffurfio. Mae hyn wedi galluogi'r tîm i nodi unrhyw fylchau mewn gwybodaeth a chyflwyno ymyriadau hyfforddi penodol i fynd i'r afael â nhw.

PRIF-FFRYDIO'R GYMRAEG MEWN DATBLYGIADAU NEWYDD

Wrth i Ysgol Feddygol Gogledd Cymru gael ei sefydlu, aethpwyd ati i sicrhau bod staff dysgu a chefnogol cyfrwng Cymraeg yn rhan o strwythur staffio'r ysgol. Yn ogystal, datblygwyd cwrs iaith gorfodol ar gyfer myfyrwyr Cymraeg-eu-hiaith a'r rhai di-Gymraeg fel rhan o'u hastudiaethau blwyddyn gyntaf. Ochr yn ochr â'r sesiynau iaith, cyflwynir gwybodaeth am ymwybyddiaeth iaith a'r cyd-destun statudol ehangach er mwyn paratoi'r darpar-feddygon i weithio yn y GIG yng Nghymru.

- Wrth i'r Brifysgol ddatblygu'r cynllun Llysgenhadon Myfyrwyr, sicrhawyd bod platfform digidol y cynllun ar gael yn ddwyieithog. Darparwyd cyngor polisi a gwasanaethau cyfieithu a phrawfddarllen i'r datblygwyr wrth i'r feddalwedd gael ei hadeiladu. Ochr yn ochr â'r datblygiadau technolegol hyn, darparwyd sesiynau hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith i'r holl fyfyrwyr hynny oedd yn cofrestru i fod yn Llysgenhadon yn 2023-24.

BLAENORIAETHAU DATBLYGU

Mae'r Brifysgol yn ymwybodol o flaenoriaethau Comisiynydd y Gymraeg ym maes Safonau Llunio Polisi ac yn awyddus i ddatblygu ein gwaith yn y cyd-destun hwn. Dros y flwyddyn i ddod byddwn yn anelu at gryfhau ymhellach y gwaith o sicrhau fod ein polisïau a'n datblygiadau newydd yn gwarchod egwyddorion craidd y Safonau – sicrhau cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

CAM GWEITHEDU	CYFRIFOLDEB
Cyflwyno hyfforddiant ar bob lefel arweinyddol / rheolaethol ar y Safonau Llunio Polisi a'i gweithrediad	Canolfan Bedwyr / Ysgrifennydd y Brifysgol
Sicrhau bod gwaith y Brifysgol ym maes y Gymraeg yn cael ei uwcholeuo fel rhan o Adolygiad Gwella Ansawdd y QAA.	Gwasanaethau Myfyrwyr / Canolfan Bedwyr / Gwasanaethau Digidol
Gweithredu argymhellion yr adolygiad o aelodaeth a darpariaeth cyfieithu ar y pryd o fewn trefn bwyllgorau'r Brifysgol.	Ysgrifennydd y Brifysgol
Gweithredu Cynllun Monitro 10 Safon	Canolfan Bedwyr

SAFONAU GWEITHREDU

Mae hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg yn y gwaith wedi bod yn flaenoriaeth i Brifysgol Bangor ers sawl blwyddyn. Fel y soniwyd eisoes, cynhaliwyd noson Gwobrau'r Gymraeg ym mis Ebrill 2024, a hynny fel rhan o raglen dathliadau pen-blwydd y Brifysgol yn 140. Yng nghwmni'r Is-ganghellor ac o dan arweiniad Aled Hughes, cyflwynydd adnabyddus a chyn-fyfyriwr yn y Brifysgol, cyflwynwyd nifer o wobrau yn cydnabod ymdrechion arbennig gan staff sy'n cefnogi defnydd o'r Gymraeg ar hyd a lled y sefydliad.

O safbwynt rhoi'r Safonau Gweithredu ar waith a chefnogi staff i ddefnyddio'r Gymraeg, tynnir sylw at ddatblygiadau perthnasol isod:

PROSESAU RECRIWTIO

- Cymerodd y Brifysgol ran weithredol – ar lefel ranbarthol a chenedlaethol – yn y broses o fynd i'r afael â'r her o recriwtio siaradwyr Cymraeg i weithleoedd ac annog siaradwyr Cymraeg i wneud defnydd o'u sgiliau. Trwy is-grŵp y Gymraeg Bwrdd Gwasanaethau Lleol Gwynedd a Môn, cynhyrchwyd adroddiad a rhestr wirio at ddefnydd swyddogion iaith a swyddogion adnoddau dynol. Trwy nawdd ARFOR, cynhyrchodd tîm ymchwil o Ysgol Hanes, y Gyfraith a Gwyddorau Cymdeithas y Brifysgol Pecyn Recriwtio Gweithlu Dwyieithog yn rhannu arfer da o ran recriwtio siaradwyr Cymraeg ac yn llunio teipoleg i gefnogi cyflogwyr.

CYNYDDU DEFNYDD

- Wrth weithio ar y cyd â Deoniaid y Gymraeg yn eu colegau, darparwyd hyfforddiant ar gadeirio cyfarfodydd dwyieithog. Roedd hynny yn ymateb i sylwadau gan aelodau staff a oedd yn teimlo bod deinamig ieithyddol cyfarfodydd penodol dan fygythiad o ganlyniad i gadeirio drwy'r Saesneg yn unig. Yn dilyn cynnal yr hyfforddiant, derbyniwyd adborth gan aelodau staff a oedd yn nodi bod y sefyllfa wedi gwella a bod y cyfleoedd iddynt ddefnyddio eu Cymraeg wedi cynyddu.

- Cafwyd cyfleoedd yn ystod y flwyddyn i staff ddod ynghyd i ddathlu'r Gymraeg ac i gefnogi eu cydweithwyr sy'n dysgu'r iaith. Cynhaliwyd digwyddiad dros ginio yn Pontio i ddathlu diwrnod Shwmae Sumae yn 2023, gyda dros 70 o staff yn galw heibio yn ystod yr awr i gymdeithasu gyda'u cydweithwyr. Cafwyd niferoedd tebyg yn mynychu digwyddiad Dathlu Gŵyl Ddewi yn 2024.

- Mae Sesiynau Sgwrs Cymraeg yn cael eu cynnal yn rheolaidd rhwng parau o staff sy'n hyderus i siarad Cymraeg a'r rhai sy'n dysgu. Mae hyn yn fodd o sicrhau cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i wersi ffurfiol.

- Peilotwyd datblygiadau yn y rhaglen ARFer i newid arferion iaith gyda thimau o staff o fewn y Brifysgol a ledled Cymru. Sicrhawyd cyllid drwy raglen ARFOR i ddatblygu ap i ymgorffori methodoleg y rhaglen a chomisiynwyd cwmni RONDO i ymgymryd â'r gwaith.

- Yn 2023-24 roedd 149 o staff wedi cofrestru ar gyrsiau Cymraeg ac wedi parhau i'w dilyn ar ôl mynegi diddordeb cychwynnol. Mae cynnydd o 20% ers y flwyddyn flaenorol yn y niferoedd a gofrestrodd ar y rhaglen 'Cymraeg Gwaith'. Llwyddodd cyfanswm o 60% o'r staff hynny i ennill cymhwyster Cymraeg i Oedolion CBAC neu lwyddo i ennill tystysgrif Cymraeg Gwaith yn amrywio o lefelau 1-7. Mae lefel y dilyniant parhaus trwy'r lefelau dysgu iaith yn rhagorol ac yn dyst i effeithiolrwydd cyrsiau sydd wedi'u teilwra at anghenion penodol y gweithle.

Lefelau dysgu staff 2023-24	
Lefel 1 / Dechreuwyr	47
Lefel 2 / Mynediad	24
Lefel 3 / Sylfaen	22
Lefel 4 / Canolradd	22
Lefel 5 a 6 / Uwch	21
Lefel 7 / Hyfedredd	13

- Bu cynnydd o tua 30% yn nifer y staff a ddechreuodd ddysgu a chyrraedd lefel 1 (ynganu yn gywir a defnyddio ymadroddion sylfaenol yn eu gwaith). Yn ogystal, mae'r cynnydd yn y niferoedd ar lefel Sylfaen eleni (22 o'i gymharu â 15 yn 22-23) yn dangos bod y patrwm o barhad drwy'r lefelau sydd wedi'i adeiladu dros y blynyddoedd yn parhau. Mae hyblygrwydd y cynllun a'r dulliau dysgu yn galluogi staff i gadw cydbwysedd rhwng eu gwaith a'r dysgu a gwneud cynnydd da. Mae hyn yn help i sicrhau bod canran uchel o staff yn symud ymlaen i'r lefelau uwch maes o law.

- O ran staff sydd wedi cyrraedd lefelau uwch ar y continwwm dysgu, bu tiwtor yn gweithio'n rheolaidd gyda 12 o unigolion yn darparu sesiynau gramadeg a sesiynau yn gweithio gyda nhw ar dasgau gwaith ysgrifenedig oedd yn rhan o'u gwaith dydd i ddydd ar y pryd.

- O ran y cyd-destun academaidd yn benodol, dilynodd 4 aelod o staff y llwybr 'Cymraeg Gwaith+', a ddatblygwyd yn arbennig ar gyfer y rhai sydd wedi cyrraedd rhuglder ac sydd mewn sefyllfa i ddechrau addysgu yn y Gymraeg a thrwy hynny, ymestyn yr arlwy cyfrwng Cymraeg sydd ar gael i fyfyrwyr.

- Datblygwyd a chynhaliwyd peilot o brosiect newydd ar gyfer staff iaith gyntaf sy'n isel eu hyder yn eu Cymraeg ysgrifenedig. Mae Prosiect X yn defnyddio methodoleg unigryw sydd, ochr yn ochr â'r sesiynau gloywi iaith, yn cynnwys elfennau o hyfforddiant seicolegol a darlithoedd ar y Gymraeg mewn cyd-destunau amrywiol. Gweithiwyd yn ddwys gyda 6 aelod

o staff gan lwyddo i gynnal presenoldeb llawn mewn sesiynau a gweld cynnydd mewn parodrwydd i ddefnyddio’r Gymraeg yn y gwaith.

- Ar y naill law mae’r datblygiadau hyn yn dangos cynnydd yn niferoedd y staff sy’n dechrau ar eu taith iaith trwy ddysgu Cymraeg yn y gwaith ac ar y llaw arall yn amlygu ymdrechion i gryfhau’r ddarpariaeth ar gyfer y rhai sydd ar lefelau uwch, yn cynnwys siaradwyr Cymraeg iaith gyntaf.

SGILIAU CYMRAEG STAFF Y BRIFYSGOL AR 31 GORFFENNAF 2024 YN SEILIEDIG AR GATEGORÏAU SWYDDI

HOLL STAFF Y BRIFYSGOL: SGILIAU SIARAD CYMRAEG

	Siarad Cymraeg	Dim yn Siarad Cymraeg	Siarad Ychydig	Cyfanswm
Academaidd	214	264	180	**658**
	33%	40%	27%	**100%**
Academaidd Cysylltiedig	134	39	92	**265**
	50%	15%	35%	**100%**
Clerigol	226	43	84	**353**
	64%	12%	24%	**100%**
Maniwal	100	69	51	**220**
	45%	31%	23%	**100%**
Technegol	46	20	29	**95**
	48%	21%	31%	**100%**
Ymchwil	40	84	53	**177**
	23%	47%	30%	**100%**
Cyfanswm	**760**	**519**	**489**	**1768**
	43%	**29%**	**28%**	**100%**

HOLL STAFF Y BRIFYSGOL: SGILIAU DARLLEN CYMRAEG

	Gallu darllen Gymraeg	Dim yn gallu darllen Gymraeg	Gallu darllen ychydig yn Gymraeg	Cyfanswm
Academaidd	223	285	173	**681**
	33%	42%	25%	**100%**
Academaidd Cysylltiedig	140	48	88	**276**
	51%	17%	32%	**100%**
Clerigol	234	62	82	**378**
	62%	16%	22%	**100%**
Maniwal	92	61	49	**202**
	46%	30%	24%	**100%**
Technegol	47	24	30	**101**
	47%	24%	30%	**100%**
Ymchwil	43	83	53	**179**
	24%	46%	30%	**100%**
Cyfanswm	**779**	**563**	**475**	**1817**
	43%	**31%**	**26%**	**100%**

HOLL STAFF Y BRIFYSGOL: SGILIAU YSGRIFENNU CYMRAEG

	Gallu ysgrifennu yn Gymraeg	Dim yn gallu ysgrifennu yn Gymraeg	Gallu ysgrifennu ychydig yn Gymraeg	Cyfanswm
Academaidd	208	316	147	**671**
	31%	47%	22%	**100%**
Academaidd Cysylltiedig	130	69	76	**275**
	47%	25%	28%	**100%**
Clerigol	218	73	87	**378**
	58%	19%	23%	**100%**
Maniwal	81	74	44	**199**
	41%	37%	22%	**100%**
Technegol	44	31	26	**101**
	44%	31%	26%	**100%**

Ymchwil	39	95	43	**177**
	22%	54%	24%	**100%**
Cyfanswm	**720**	**658**	**423**	**1801**
	40%	**37%**	**23%**	**100%**

CYRSIAU DATBLYGU DRWY GYFRWNG Y GYMRAEG

Mae Tîm Datblygu Staff y Brifysgol yn parhau i gynnig pob cwrs a ddatblygir yn fewnol drwy gyfrwng y Gymraeg; yn ogystal mae'r tîm Iechyd a Diogelwch a'r tîm Technoleg Gwybodaeth yn darparu gweithdai yn Gymraeg a'r Saesneg yn ôl yr angen. Mae nifer o'r cyrsiau a gynigir yn cael eu cynnal fel gweithdai dwyieithog felly gall cofnodi'r union niferoedd o staff a dderbyniodd hyfforddiant proffesiynol drwy'r Gymraeg fod yn heriol.

- Mae ailgyflwyno'r sesiynau cynefino staff newydd ar y campws wedi bod yn llwyddiant yn ystod 2023-24. Mae hyn wedi caniatáu i ni bwysleisio elfennau mwy ymarferol gweithio mewn sefydliad dwyieithog – megis cyfieithu ar y pryd a llif naturiol cyfarfodydd a chyflwyniadau dwyieithog.

- Mae Gweithio Deinamig wedi parhau yn ystod y cyfnod, ac o ganlyniad mae nifer o gyrsiau yn parhau i gael eu cynnal ar-lein yn y Gymraeg neu'r Saesneg. Mae staff yn dewis iaith wrth logi lle drwy blatfform Adnoddau Dynol / Dysgu iTrent a gyflwynwyd yn ystod 2024 ac mae'r system newydd yn gweithio'n dda.

- Erbyn hyn mae 56 rheolwr wedi cwblhau'r Rhaglen Rheoli Bangor ac mae 40 pellach yn y broses o'i gwblhau. Mae modd i staff sy'n dilyn y rhaglen ddewis mynychu gweithdai cyfrwng Cymraeg ac mae grŵp dysgu gweithredol cyfrwng Cymraeg penodol wedi'i sefydlu, sydd yn rhoi gofod anffurfiol a chyfrinachol i reolwyr drafod ar lafar ymysg ei gilydd. Yn ogystal mae'r rheolwyr yn cael dewis derbyn adborth y prawf seicometreg Myers Briggs yn y Gymraeg. Mae'r gweithdy 'Rheoli mewn Amgylchedd Dwyieithog' yn rhan greiddiol o Rhaglen Rheoli Bangor.

- Yn ystod y cyfnod dan sylw mae llawer o waith wedi digwydd ar y cyd rhwng Adnoddau Dynol a Gwasanaethau Digidol i ddatblygu pecyn hyfforddiant mandadol. Mae hwn yn hyfforddiant sydd angen ei gwblhau gan bob aelod staff yn y Brifysgol, waeth beth fo rôl yr unigolyn. Mae deg modiwl i gyd ac mae wyth ohonynt ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

GOFYNION IAITH SWYDDI A SGILIAU SIARAD CYMRAEG Y RHAI A GAFODD EU PENODI IDDYNT

CATEGORI SWYDD	GOFYN IAITH	Siarad Cymraeg	Siarad ychydig	Dim yn siarad Cymraeg	Dim gwybodaeth
Academaidd	Hanfodol	7			3
		70%	0%	0%	30%
Academaidd Cysylltiedig	Hanfodol	9	1		
		90%	10%	0%	0%
Clerigol	Hanfodol	22	3		
		88%	12%	0%	0%
Maniwal	Hanfodol	1			
		100%	0%	0%	0%
Technegol	Hanfodol	2			
		100%	0%	0%	0%
Ymchwil	Hanfodol	7			
		100%	0%	0%	0%
Clerigol	Hanfodol neu Barodrwydd i Ddysgu at lefel benodol	4	3		
		57%	43%	0%	0%
Maniwal	Hanfodol neu Barodrwydd i Ddysgu at lefel benodol	2	1		
		67%	33%	0%	0%
Ymchwil	Hanfodol neu Barodrwydd i Ddysgu at lefel benodol	1			
		100%	0%	0%	0%

Academaidd	Dymunol	8	10	12	4
		24%	29%	35%	12%
Academaidd Cysylltiedig	Dymunol	6	11	1	2
		30%	55%	5%	10%
Clerigol	Dymunol	7	12	6	2
		26%	44%	22%	7%
Maniwal	Dymunol	7	3		
		70%	30%	0%	0%
Technegol	Dymunol	3	2	2	
		43%	29%	29%	0%
Ymchwil	Dymunol	2	12	12	
		8%	46%	46%	0%
Academaidd	Dim gofyn iaith penodol		1	1	21
		0%	4%	4%	91%
Ymchwil	Dim gofyn iaith penodol		3	13	3
		0%	16%	68%	16%
Cyfanswm		88	62	47	10
		38%	27%	20%	15%

CAMAU DATBLYGU

CAM GWEITHEDU	CYFRIFOLDEB
Sicrhau bod y cwrs mandadol ar Bolisi Iaith Gymraeg y Brifysgol ar gyfer staff yn weithredol a chyfranogiad yn cael ei fonitro.	Adnoddau Dynol / Canolfan Bedwyr

Cydweithio gyda UCISA i greu cwrs mandadol Cymraeg newydd ym maes Diogelwch Gwybodaeth.	Gwasanaethau Technoleg / Canolfan Bedwyr
Ystyried sut y gellid cryfhau ein prosesau recriwtio a'r Gymraeg ar sail y dystiolaeth a'r argymhellion yn y prosiectau a gynhaliwyd yn 23-24.	Adnoddau Dynol / Canolfan Bedwyr
Adeiladu ar ganlyniadau cadarnhaol blwyddyn gyntaf Prosiect X (prosiect i feithrin hyder siaradwyr rhugl) drwy weithio gyda grwpiau pellach o staff a sicrhau dilyniant.	Canolfan Bedwyr
Peilota ap ARFer gyda thimau o fewn y Brifysgol.	Canolfan Bedwyr

CWYNION

Derbyniwyd tair cwyn ffurfiol o dan y Safonau Cyflenwi Gwasanaethau.

CASGLIADAU

Fel y nodwyd ar ddechrau'r adroddiad, mae arfer da mewn perthynas â gweithredu Safonau'r Gymraeg yn ymwneud â gwaith cydymffurfio a gwaith datblygu. Yn ystod 2023-24 bu i'r Brifysgol gymryd camau cadarnhaol o ran profi a datblygu ei systemau cydymffurfio. Bu iddi hefyd adeiladu ar nifer y mentrau i ddatblygu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Bydd y gwaith hwn yn parhau yn 2024-25 drwy ganolbwyntio ar faterion strategol allweddol. Mae hyn yn cynnwys:

- cryfhau'r gwaith o brif ffrydio'r Gymraeg drwy ganolbwyntio ar flaenoriaethau Comisiynydd y Gymraeg yn nghyd-destun y Safonau Llunio Polisi;
- cryfhau llais ein myfyrwyr wrth weithio gyda nhw i ddeall eu hymwneud â gwasanaethau Cymraeg a rhoi cyfle iddynt gyd-gynllunio'r gwasanaethau hynny;
- mireinio ymhellach hyfforddiant iaith i staff a'r cyfleoedd strwythuredig i ddefnyddio'r Gymraeg y tu hwnt i hyfforddiant.

O weithredu'r camau hynny, yng nghyd-destun y Safonau Iaith Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu ar gyfer ei Strategaeth Iaith Gymraeg, mae'r Brifysgol yn edrych ymlaen at gynnydd pellach yn 2024-25.

Os hoffech dderbyn gwybodaeth bellach am yr adroddiad hwn, cysylltwch â:

Dr Rhodri Evans
Swyddog Datblygu a Hyrwyddo'r Gymraeg
Canolfan Bedwyr
Prifysgol Bangor
r.l.evans@bangor.ac.uk
(01248) 382525